

COMPENDIU DE GRAMATEC'A LIMBEI ROMANE,

de T. C. Blasiu, 1855, 104 pagine in 8. pr. 30 cr. m. c.

II.

(Urmare.)

Inse inainte de a inchié mai remane unu punctu de a se atinge, nu intru atat'a pentru noi Ardeleanii si toti cei ce sciu latinesce, ci mai vertosu pentru cei alalti.

Acestia se mira si ne imputa fora mesura, cá latinizam; va se dica, ca nu numai intrebuentiamu multe seau forte multe cuvente latinesci, ci si cumu cá tota form'a cuventarei nostre si a scrierei este intreaga latinesca si pentru acest'a cu totul grea si neintielésa. Unde se nu uitamu, cá asta imputare ne vene mai multu dela cei ce nu sciu latinesce au numai forte pucinu.

Inse si aici vremu se fimu sinceri, si spunemu curatu, cá nu ne e voli'a a negá tota imputatiunea. Sunt carii latiniseze cu cale si fora cale, in lipsa si afora de lipsa, si cu asta lucrare compromitu si celu mai adeveratu principiu cá in ori ce altu obiectu. Ci pre acesti neastemperati nu voui ai apará, ci se voru apará insii, candu li-se va face anumitu imputatiunea. Io voui numai de principiu pucine se atingu, dupa care am urmatu, si care dupa a mea parere avemu sa urmamu forá indoire.

Limb'a rom., cumu ni-o au strapusu barbari'a seculiloru, prein care a trecutu, e cá si unu paharu de apa turbure si asia dicundu plena de gunoie. Trista marturisire, ci e adeverata, care toti o semta. Unii vreu se o bea asia cumu este, altii vreu se o limpediesca mai antaiu si se o stracore; dupa cumu e omulu, asia e si gustulu si nu

ne disputamu. Ci mie, marturisescu, cá-mi mai place curatu de catu spurcatu.

Apoi limb'a rom., pre lunga ce e seraca cá tote limbele poporului, remane si mai seraca, dupa ce ai curatitu gunoie le deintru ins'a; macar' ca acumu e cam anevolia a le curati tote. Asta seracia o au avutu tote limbele romane; cea italiana, ispana, francesa etc. pana ce nu au inceputu a avé literatura. Ci candu italianii si cei alalti au fostu siliti a scrie o limba mai solida, candu ideele, ce scientiele si geniulu omeniloru leau creatu, au inceputu a se lati fora mesura si preste ideele poporului de diosu, au lapedatu fasciele limbei poporului si s'iau inavutitu limb'a dein cea latina, si au formatu stilulu dupa stilulu acesteia, in catu-numai potea suferi limb'a vulgaria. Ast'a e cunoscuta inaintea toturoru filologiloru, si mi ar' trebui o carte, ca se o demustrezu dein istori'a acestoru limbi.

Ideele poporeloru suntu restrinse cá si trebuentiele loru, de aceea si limbele vulgare sunt serace, fora de asi senti lips'a si seraci'a. In limb'a rom. afora de acesta seracia mai este si amestecarea gunoieroru, care alte si alte se afla in tote partile romanimeii, aici turcesci-grecesci, acolo serbesci-unguresci, inse care tote au natur'a buruienelor care inneca plantele cele bune. De aci atate cuvente rom. s'au inecat in cele strainé, unele cu totul, altele asia catu numai cotorulu lia mai remasu.

Ce se facemu acumu noi romanii? Unii ne striga, nu ne curatiti limb'a, lasa ti-o cumu vio au facutu popii cei serbesci, logofetii cei grecesci, solgabraele cele ungueresci: ca alimentrea nu ve intielege poporulu cartile de logica, fisica, metafisica si cele alalte. Altii striga: faceti-o franciusesca, cá asta e limb'a cea mai frumoasa in lume, si in Paris

numai franciusesce vorbescu si sciu. Si lucru de mirare, ca toti acestia credu, ca numai ei sciu romanesce si de nu vei vorbi si scrie asiá, nu te intielege cá pamentulu. Ast'a ne a spus'o curatu mai eri alalta eri unu Moldoveanu, care a fostu in Blasiu pre campulu libertatei si nece unu cuventu n'a intielesu romanesce, pentru cá toti vorbiam latinesce. Numai candu strigá poporulu: o fi, si vreo doue trei vorbe . . . , mai intielegea cate ceva.

Mi-se pare cá neci moldoveanulu n'ar sci se ne invetie ce se facemu candu ne vomu apucá se scriemu si noi vreo carte, bunamite dein ceva scientia. Cá de nu ne vomu impromutá au dela franci, au dela greci, au dela turci, nu avemu D.dieu se potemu scrie macar' o pagina:

Latinii, cu tota avuti'a limbei loru, inca au zemitu greu seraci'a candu se au apucatu de filosofia au chiaru si de retorica si poesia. Cata sudore a pusu bietulu Cicero, cá se si pota formá unu stilu de Domne-ajuta, se nu fia rusine romaniloru de greci, carii le strigá, unde aveti voi unu Demostene, unu Platone? De vei scote ce e grecescu dein limb'a latinesca, s'a prepaditu tota literatur'a latina, pre cumu o sciu toti cei ce cunoscú asta literatura.

Noi dar' singuri se stamu se plesnimu de lipsa, si cá Tantalu se ne lasamu se ni se friga buzele de sete, putendu a ne recori limb'a dein apa ce ne prisosesce pan'in gutu? De nu cumu-va bietulu romanu in toti vecii va fi osenditu se caute numai cantece de ale lui Manu-talhariulu, ale lui Marcu si Mircea ciobanulu si alte asemenea epopee pre lunga care Omeru si Virgiliu si altii cá acestia voru se fia numai muti

Intru adevuru e de mirare, cata ura incepura unii eroi literari a versá asupr'a limbei latine, si nu e de a se precepe caus'a. Se dicemu, ca si aici romanii au invetiati asta ura dela greci, — nu nelasa orgoliulu natiunale; noi romani se urimu limb'a latina! Ce injuria! Pentru ce nu dicu mai apr'atu, ca se ne urimu si in urma se ne lapedamu limb'a romana? Mie-mi se pare, ca mai totu atat'a face un'a catu si alt'a, nu cá si candu limb'a romana ar' fi cea latina, ci pentru ca in temelulu seu intru adevuru e latina.

Romanii stramosii nostri, cu tota glori'a numelui loru, nu au cutezatu a si numi limb'a ce o vorbeau romana, ci latina, inse intru adevuru tota intenderea cea mare a limbei latine preste

totu imperiulu romanu numai romaniloru fu de a se multiemi, si de aci tote poporele cate se trasera dupa origine dein poporulu romanu si limb'a sio nu mira romana, mai antaiu spre destiatiune de catra limb'a latina. In seclii evului de midlocu limb'a latina era cea vechia si scrisa, er' romana cea moderna si nescrisa. De aci si tote cartile scrise mai tardiu in limbele moderne romane se numira romane.

Inse limb'a rom. a nostra intru adevuru e latina, cá latin'a clasica, care erá limba locale a tinentului Romei, ci latina cá unu ramu dein familiu limbei latine generarie, dein care si cea clasica se ordi, precumu de acest'a mai pre largu s'a scrisu in principia. Inca si intru unu intielesu mai strinsu limb'a ne este latina, pentru ca formele limbei noastre tote suntu forme vechi latine, mai latine inca cu multe parti de catu si cea italiana, cu care impreuna limb'a nostra e cea mai aproape de cea latina. Si deca nu ni-s'ar' crede noue, se va poté crede strainiloru mai alesu celoru ce nu au avutu vreo simpatia catra natiunea nostra.

Literatii nostri sciu certele ce au avutu P. Major cu marele slavistu Kopitaru custodele bibliotecii imperatesci dein Viena. Ei bene, Kopitaru in Analile de literatura marturisesce: ca intre tote limbele romane, cea romanesca a remasu mai aproape de cea latina.

Asta mi-se pare destulu de chiaru si la intielesu chiaru si pentru Moldoveanulu ce nu intielege limb'a Ardeleanului. Si deca astea suntu adevuru, cu ce temeiu ne mai potú imputá ca latinizamú? Au nu facemu noi ast'a cu mai multu dereptu, decatú Cicero si alti romani grecizandu? De care acestia inse numai cu aceea se incercara a se apara, cumú ca si limb'a latina ar' fi fili'a limbei latine. Se pote; inse ori cine cuosce pre amendoue aceste limbi, va marturisi ca limb'a latina cu multu forte e mai diferente de cea grecesca, de cumu e limb'a nostra de cea latina. Cu tote astea, cei ce vrua a injurá pre Cicero, i-diceau: grecu, cumu nati ne dicu noue latini au latinisti. Asia este domniloru, noi autemu latinisti seau de vreti chiaru si latini.

Numai mai antaiu se nu uitamu, ca celu pucinu doue limbe latine au fostu, un'a a cetatianiloru si alt'a rusticiloru, de care insii scriitorii latini marturisescu. Ci cea cetatianesca s'a formatu dein cea campanesca. Er' filologi'a ne arata ca limb'a nostra semena mai multu cu cea campiama de catu c

cea cetatiana. Si ore puneudu man'a pre cunoscentia, nu semtinu noi nece unu interesu macar' literariu, a face unu paralelismu intre aste limbe?

Neamicii romaniloru, seau cei ce nu ne cunoscun limb'a, pentru ca mai de multu nu scrieamu gramateci, diceau ca limb'a rom. e unu jargon coaruptu dein cea clasica, si cu ast'a cei d'antaiu vrea se dica, ca noi nu suntemu romani, ci o adunatura dein tote lapedaturile gentiloru barbare, ce au supusu romanii pana in tempurile cele mai vechi dein seclulu VI. d. Ch., er' limb'a ne e o arestecatura dein fragmentele limbeloru aceloru pore in vetiandu si dein cea latina cate ceva, ci reu si in moduru barbariloru.

Si cumu va poté respunde romanulu la aste decisiuni pronunciate de unu Thunman, Engel, Sulzer et compagnie cu unu tonu decretatoriu, de nu cumu va-si va studiá limb'a impreunandu cu istoria pana la cele mai de antaiu urme ale limbei romane? Inse de o va studiá, nu me indoiescu, ca va ajunge la acelu resultatu. care l'am atinsu mai susu, prein care si originea si istoria natiunei nise limpediesce.

Inse dupa aste tote in urma se mai adaugemu si acea, ce fratii Moldoveni nu destulu de chiaru se paru a o precepe; mai antaiu: ca tota limb'a care incepe a se scrie trebuie se patia ceva schimbare in forme, in cuvente si in stilu. Inca si limbele cele mai culte vechi si noue numai pre asta cale au venitu la cultura. Inainte de Corneille si Racine cate carti nu s'au scrisu franciusesce, care astadi nece unu francesu nu le pote mai multu ceti fora neplacere; si in Paris poporulu vorbesce unu jargon care nece unu strainu care nui nascutu in Paris nu pote selu vorbesca ori catu de bene se scie frantiusesce, si nece unu scriitoriu care-si pretiuesce onorea sa nu scrie in acela jargon populariu. Acestu unu esemplu pote sierbi pentru tote cele alalte.

Romanulu inca are se patia asemenea. Cartile de scientia, nu le voru poté intielege neinventatii chiaru si se fia scrise in limba prosta cumu ne o titlalu jupanii greci. Pentruca afora de limba, mai lipsesce ceva la intielegerea cartiloru, si asta e intielegerea ideelor. Ci romanulu cá se intielega, trebuie se invetie, ca ce de nu va inventia, in desiertu-i voru scrie carti, ca totu nu le va intielege de nu voru fi srise in limb'a si stilulu

Alexandriei si ale patemiloru lui Christosu. La tota templearea si romanulu trebuie se se resolva, au se invetie, au se nu cetesca, ca ce cartile nu se scriu pre sem'a lenesiloru.

Ear' mai antaiu ce au de a inventia este limb'a nu numai cumu o vorbesce ciociulu si tieranulu, greculu si arnautulu, ci cumu se cade a o vorbi Elu trebuie se se plece sub jugulu unei limbe regulate, ca fora acestu temeiu nu e cu potentia neci o literatura, pre cumu demultu o a cantatu Boileau si dupa densulu D. Eliad.

Adou'a, ca romanulu se se dede cu mai multe stiluri, usiore si grele, barbatesci si mulieresci, dupa cumu cere trebuenti'a si insemnatarea lucrulu. Pentru ca stilulu e feliuritu ca omulu, si nu semenu, cumu nu semena omu cu omu. De e greu, aduca-si amente de unu Tacidide si Tacitu, de e inaltu si barbatescu, de unu Demostene si Eschine, de e dulce si domesticu de unu Xenofonte si Juliu Cesare, de e sublime si incantatoriu de unu Platone si Cicerone.

Acestia suntu clasicii a tota lumea si a tuturoru limbeloru civilisate, la carii ca la nescari mustre perfecte nesuescu tote natiunile culte, cate voru se aiba si ele o literatura clasica. Er' cu mustrele de stilu si limba a unu Rabelais, Scarron, Alex. Dumas, Eugene Sue si altii deintre scrietorii vechi si moderni nu vei se mergi prea de parte de catu pana la Trei dieci de ani jucatoriu in carti; au de nu, vei se te multiemesci cu Baladele lui B. Alexandri, de care si la noi in Ardeala canta orbii pre la tota podurile si tergurile, si in Tier'a romanescă lautarii cigani. Ce clasicii! Paguba numai ca iau intröcutu Serbii cu Urosiu si Marcu Craleviciu, care cu epopeele romane semena cá ou cu ou.

Multe inca altele searu poté aduce inainte dein filologi'a natiuniloru care-le si sciú pretiui limb'a, si sio cultiveza dupa unu metodu nobile si intiepletu, ear' nu o lasa a se selbateci seau cumu ho a datu schimbarile tempuriloru. Richeliu in Francia a fundatu academi'a francesca pentru limba, in care nu de multu unu membru episcopu la di'a solenei primiri vorbi multu de gramatica si dictionariu si intre altele cumu ca acestea suntu cele doue colonne ale societatei. Asia ca francesii-su pedanti?

Italianii au Academi'a dela Crusca. Ungurii si au fundatu mai eri alalta eri o Academia de sci-

entia si de limba, si pote ca afora de romani neci nu este vre o natiune in Europa, care se pretenda a fi cultivata fora de a ave academie pentru limbale cu dictionaria, lucrate de acelea. Noi inse dupa dis'a nu sciu cui suntemu mai fericiti, ca ne scimu limba si fora gramateca si dictionaria, ear' cei ce se ocupa cu aste dandanele suntu pedanti!

Ci fia destulu aste de o camu data. Io de mi-s'ar primi vorba mai bene asi dice astoru critici fora critica, ce a disu canduva italianiloru unu poetu:

Rignor' mirate come'l tempo vola;
 Piaceia vi porre giu l'odio e lo sdegno;
 E quel che'n altrui pena
 Tempo si spende, in qualch' atto piu degno
 O di man, o d'in gegno,
 In qualche bella lode,
 In qualche onesto studio si converta!

G. C.

ДНТЫБЛЪ ТРАКТАТЪ

алъ Цереі ротънешті,

дикеіетъ днтре Домълзъ Валахіеі Мір чеа
 I. ші днтре сълтанылзъ Баіазет I. дн анълзъ 1392.
 (Bezi Gazeta Nr. 42 а. н.)

1) Ноі Баіазет I. дн тареа ностръ дндъра-
 кьтрь Цеара ротънешкъ, че с'а сънъсз акъм
 prin пзтереа ностръ чеа пейвпнсъ, отържът: ка
 Домълзъ Цереі ротънешті се айвъ не вїиторїзъ де-
 пїлнъ лївертате а декїара ресвоїзъ вechнїлоръ съі
 шї а дїкеїе кз джшїї паче къндъ шї към і ва
 пльчѣ, ка дълсълзъ се айвъ пзтере асъпра вїедїї
 шї тордїї сънъшїлоръ съі.

2) Тої крештїнїї, карїї дъвръдошїндъ релецеа
 лзі Мохаметъ воръ трече дїн церїле сънъсзе пзтерїї
 ностре дн Ротънїа шї аколо съ воръ фаче еаръшї
 крештїнїї, нъ се воръ пвтѣ чере дндеръптъ нїчі дн-
 трънъ кїпъ, нїчі воръ пвтѣ съ се прїндъ.

3) Ротънїї карїї воръ кълка дн тревїле сале
 не терїторїалъ днперїалъ ностръ воръ фї скътїдї
 де орче фелъ де конпрївзїзне шї пентръ портълзъ
 лоръ нїме нїї ва сънъра.

4) Прїндїї се воръ алецѣ де кьтрь метропо-
 лїтъ, епїскопї шї воїерї шї воръ фї тотъдъзна
 крештїнїї.

5) Прїндълзъ Цереі ротънешті е дндаторатъ
 а пльтї дн вїстерїа ностръ днперїалъ треї шїї

де ванї рочїї сѣзъ 500 леї дн ардїнтъ дъпъ ванїї
 нострїї.

Ал доїлеа трактатъ алъ Цереі рѣтънешті,
 дїкеїетъ днтре прїндълзъ Цереі ром. Влад V.
 шї днтре Сълтанылзъ Мохаметъ II in an. 1460.

1) Сълтанылзъ се дндатореазъ шї се овлѣгъ
 атътъ пентръ сїне, кьтъ шї пентръ зрмашїї съ
 а протеце Цеара ротънешкъ шї а о анъра дн
 контра веркъръї інімікъ, фьръ ка се чеаръ алъ
 чева декътъ съпретамдїа асъпра съзепанїгъдїї Прї-
 чїпатълзї ачестъїа, ай вьръї воївозі воръ фї даторї
 а пльтї днпалтеї Пордї зп трївътъ де 10,000 гал-
 вїнї.

2) Днпалта Пьртъ нъ се ва аместека нїчі дн-
 трънъзъ пзккътъ дн адмїнїстрацїїнеа пзмітелоръ
 Прїчїпїтате шї нїчі зпшї тьркъ нъ і ва фї ертатъ а
 кълка не пьтмьнтълзъ ротънешкъ фьръ motївъ
 деажнъс.

3) Дн фїекаре анъ ва венї зпшъ амплїатъ алъ
 дн. Пордї дн Ротънїа спре а прїмі трївътълзъ; дн
 днторъчереа са ва фї днтовьршїтъ де зпшъ ам-
 плїатъ алъ воїводълзї пльъ ла Цїзрїїзъ лънътъ
 Дънъре, знде се ва пзтера де поъ сзма че
 і с'а датъ шї і се ва да а дьза адеверїндъ; дъпъ
 че се ва трече сзма де чеалалътъ парте а Дънъреї
 атънчї Ротънїа нъ ва фї респнзїзъторѣ ор шї че
 с'ар пвтѣ днтїмпла.

4) Воївозії се воръ алецѣ не вїиторїзъ де ме-
 трополїтълзъ, де епїскопї шї воїерї шї алецѣреа съ
 ва рекънїште де кьтрь дн. Пьртъ.

5) Надїзнеа ротънъ ва фї не вїиторїзъ лїверъ
 дн адмїнїстрареа лецїлоръ сале пропрїе. Воївозії
 дншї пьстрѣазъ дрептълзъ асъпра вїедеї шї тордїї
 сънъшїлоръ съї прекъм шї дрептълзъ де а декїара
 ресвоїзъ шї а дїкеїе паче, фьръ ка се айвъ врео
 респнсаवलїтате пентръ лъкърїлѣ сале фадъ къ
 днпалта Пьртъ.

6) Тої крештїнїї, карїї дъвръдошїндъ ре-
 лецеа тьсълтанъ воръ трече дн Цера ротънешкъ
 шї аколо се воръ днторче еаръшї ла крештїнъ
 тате, нъ се потъ реклама де нїчі о дерегъторїе
 отоманъ.

7) Сънъшїї ачеї ротънешті, карїї се дъкз дн
 зна дїн веркаре провиндїї отоманѣ, нъ се потъ
 сїлї съ пльтѣаскъ харачълзъ сѣзъ дареа не канъ, дн
 карѣ сьнъзъ сънъшїї тої чїлалдїї раїале.

8) Дакъ врепн тьркъ ва авѣ врео жъдекатъ
 дн Ротънїа кз врепн сънъсз алъ ачестеї Цереї,
 прочесълзъ се ва лза днпїтѣ шї се ва жъдека прїдъ
 Диванълзъ ротънешкъ, дъпъ лецїле ротънешті.

9) Тоді пегцѣторіі тѣрчі каріі ворѣ трече дн ачестѣ Принципінатѣ сире а кѣмпѣра сѣз а vinde марфѣ, ворѣ фі даторі а фаче кѣпоскѣтѣ азкторітѣцѣморѣ Цереі тѣмпѣлѣ карелѣ аз алѣ петрече аічі ші дѣпѣ декѣрѣереа лѣі тревѣе сѣ се депѣртеѣе.

10) Нічі зн тѣркѣ н'аре воіѣ де а лѣа кѣ сіне знѣлѣ сѣз маі тѣлді сервіторі пѣскѣці дн Ротѣніа, орі де че секѣз се ворѣ ціне, ші пе теріторіѣлѣ ротѣнѣскѣ нічі одатѣ нѣ ва пѣтѣ ста врео цѣміе тѣрчѣскѣ (Мошеѣ.)

11) Дѣналѣ Портѣ апроміте, кѣ нѣ ва еміте нічі одатѣ вреан фертанѣз ла черереа вреанѣсі сѣпѣсѣ ротѣнѣз пентрѣ тревіле сале дін Ротѣніа, орі де че феліѣ ар фі ачесте, ші се апроміте кѣ нѣшні ва дѣсѣшні нічі одатѣ дрептѣлѣ де а кіема, орі сѣпѣтѣ че претекстѣ ар пѣтѣ фі ачѣста, пе вреанѣз сѣпѣсѣз ротѣнѣз ла Константінополѣ сѣз дн-тр'алѣтѣ парте дін церіле тѣрчешті.

ТРАКТАТѢЛѢ МОЛДОВЕІ

дѣкѣіетѣ днтре прінцѣлѣ Молдовеі Bogdan ші Сѣлтанѣлѣ Селітѣз дн анѣлѣ 1513.

(1 Сѣлтанѣлѣ рекѣнѣште кѣ Молдова де взпѣ воіе, фѣрѣ а фі сілітѣ, проміте аскѣлатѣре днперіѣлѣі отоманѣз.

2) Націѣнеа Молдованѣ ретѣне ка ші маі ваіante взѣрѣндѣсе де лібертѣціле сале, фѣрѣ ка се фіе дн чеѣа модѣ асѣпрітѣ ші фѣрѣ ка Пѣрта се аіѣѣ чеѣа волнічіе а се атінѣе де ачелеаші. Ле-ціле, датінеле, дрептѣріле ші прівелеціеле Цереі ретѣнѣз пентрѣ тотѣдѣзна пѣвѣтѣмате.

3) Принципіні ворѣ гѣверна Цѣара ка ші маі паіпте неатѣрнѣтѣ, фѣрѣ ка Пѣрта сѣ се аместече дн чеѣа модѣ, фіе ачѣста міжлочітѣ орі неміж. лочітѣ.

4) Тотѣ асемеѣеа нѣ се ва аместека Пѣрта дн нічі о контроверсіе дін лѣзлѣтѣрѣ сѣз пертрактѣрі спеціале, чі деспре ачѣстеа ва огѣрѣ прінцѣлѣ кѣ сенатѣлѣ сѣз, фѣрѣ ка Пѣрта дѣндѣсіе окасіѣне, сѣ се 'акѣметѣе а се аместека дн еле нічі міжлочітѣ нічі неміжлочітѣ.

5) Молдова днші ва шѣстра граніцѣле сале неатінсе ші дн тотѣ естіндеѣреа лорѣ (intactes et dans toute leur intégrité.)

6) Есѣрціѣлѣ релѣѣеі мохаметанѣ е опрітѣ дн тотѣ Молдова.

7) Нічі ла знѣ тѣркѣ нѣ і есте ертатѣ а авѣ дн Молдова де пропріетате пѣтѣжнѣтѣ, касѣ сѣз волѣтѣ (boutique) нічі се петреакѣ дн Цѣрѣ пресге сорокѣлѣ дефінтѣ де Домпѣлѣ.

8) Комерѣцѣлѣ Молдовеі ва фі ліберѣ пентрѣ тотѣ націѣніле; тотѣшні дн кѣмпѣрѣереа продѣкѣторѣ цѣреі пегцѣторіі тѣрчі ворѣ авѣ дн тѣіетатеа дѣаіanteа веркѣреі алѣ націѣні; еі днші ворѣ фаче тотѣшні ла Галаці, Ісмаїл ті Кіліа пе кале претінескѣ (de gré a gré) тоѣтелеле лорѣ фѣрѣ ка сѣ кѣтеѣе а днтра маі департе дн цѣрѣ, декѣтѣз немаі кѣ респіката днвоіре а Прінцѣлѣі

9) Тіглѣлѣ, „nependentѣ“ сѣ ва сѣпѣстра пентрѣ Молдова ші сѣ ва днтрѣвзінца дн тотѣ скрієріле дндрентате дін партеа Порѣціі кѣтрѣ Прінцѣлѣ.

10) Тѣрчілорѣ тріміші де портѣ кѣ скрісорі кѣтрѣ Домпѣлѣ нѣ ва фі ертатѣ а трече престѣ Дѣнѣре. Еі ворѣ ретѣнѣ пе чѣлѣ дін коло малѣ алѣ рѣжѣлѣі ші ворѣ тріміте деаноле депешеле сале кѣтрѣ адміністраторѣлѣ де дістріктѣ (Наркѣлаѣѣ) дін Галаці, каре ле ва дѣпаінта ла Домпѣлѣ ші ва преда апоі ші респѣнѣсѣріле ла ачелеаші ла кѣрсоріі тріміші де Пѣртѣ.

11) Принципіні націѣнеі Молдовене се ворѣ адеѣе де кѣтрѣ статѣріле Цѣреі (овпѣтѣсна адѣ-парѣ) ші се ворѣ рекѣнѣште де кѣтрѣ Пѣртѣ, фѣрѣ ка сѣ се аместече чеѣа дн адеѣере, сѣз сѣ факѣ врео опѣсѣчѣне орі сѣ факѣ врео грѣзтате орі недекѣ ачелеаші.

12) Цѣара ва фі аператѣ де Тѣрчіа дн орі че касѣ, дн датѣ че націѣнеа Молдованѣ ва чере ажѣторіѣ ші разіѣѣ.

13) Пентрѣ тотѣ ачѣсте фолосѣ Цѣара нѣ е дндатѣоратѣ кѣ німіка кѣтрѣ Пѣртѣ, декѣтѣз кѣ зн дарѣ (пешкен) анѣлѣ де 4000 галвіні.“

(Ачесте сѣпѣтѣ трактателе деспре каре атінсѣрѣнѣз дн Нрѣлѣ 42 алѣ Gazetei, дн артікѣлѣлѣ II. деспре дрептѣлѣ Прінціпателорѣ де а се репре-сѣнѣта пе сіне дѣсѣшні ла конферіңѣеле дін Віена, градѣсе дін „O. d. П.“ Р.)

ФІНЦА ШІ АМОРѢЛѢ

сѣз

омѣлѣ матеріалѣ, шоралѣ ші днтелѣктѣлѣ.

I.

Омѣл, фіінд спірітѣ ші матеріе, катѣ а да фіекѣрѣзіа дін елементеле лѣі констітѣтѣіѣ пѣтрі-ментѣлѣ десцінатѣ де пагѣрѣ: пѣтрѣдѣлѣ корпѣлѣі е пѣінеа; ал сѣфлетѣлѣі, адеѣѣрѣлѣ, адікѣ, Аморѣлѣ ші фіінда.

Черѣріле корпѣлѣі се сатісѣфак вшор: фѣрѣте

ши апъ дѣлакъ допринделе stomachъ; цивилизація дѣсъ а пѣскѣт гастропоміа. Ън вестѣнтъ де пѣнзрѣ саз о піеле де оае, ши зп дѣвлѣштъ сѣмплаз де лемѣз апѣрѣ корпѣа де аспрѣмеа тѣмпі-лор; цивилизація дѣсъ а креатѣ лѣкѣа. О сѣнгѣрѣ ѳемее тѣлѣштѣ поѳтеле вестіеі; дѣсъ цивилизація а продѣс деправареа etc. etc.

Чивілізація, ка тоте лѣкрѣріле дѣ лѣте, арѣ ши еа доѳ ѳеде, дѣтерпѣ ши естерпѣ; дрождіа ши спѣртѣа, чепѣша ши ѳлакѣра. Аврѣа ле кѣрѣдѣ прѣпѳокѣ отѣа прѣп сѣферѣндѣ ши пація прѣп склѣвіе.

Спѣрѣтѣ вѣрат е пѣмаі Dѣмнезѣ, ши анѣлаіі локѣсекѣ алте планете Отѣа дар е терменѣ де мѣжловѣ дѣтре Анѣлаз ши Брѣтѣ: зп зѣз зпѣт кѣ вестіа (демонѣа) пентрѣ повѣндѣ ши кѣрѣдѣре; зп мѣкрѣкѣстѣ дѣ макрѣкѣстѣ. —

Віада матеріалѣ е аша де стрѣпѣз лѣгатѣ кѣ чеа моралѣ ши кѣ чеа інтелектѣалѣ, дѣвѣт, нежп-рѣціндѣ пе зна, сѣпері пе челѣлаате: чѣне трѣштѣ пѣмаі пентрѣ корпѣ, ачѣла е о вестіе кѣвѣнтѣ-тоаре; ши, ка асѳѣл, мерѣтѣ соарта апѣмалѣлор. Кѣлтѣра інтелектѣалѣ, ѳѣрѣ чеа моралѣ, есте соареле де іарпа, че пѣ поате топі гіада пѣштѣ-тѣлѣі, ка сѣ рѣсаіе ѳлоріле ши ѳрѣктѣле: еа сѣнгѣрѣ продѣчѣ тартѣѳі, карі се сервѣкѣ штіінда, ка кѣ оартѣ кѣ доѳ тѣше, спре рѣіарѣеа семенілор лор. Кѣлтѣра моралѣ поате еа сѣнгѣрѣ ѳорма крѣштѣніі: есемпле авѣм дѣстѣле дѣ Дѣра ротѣлѣлѣі, сѣнопѣмѣ кѣ крѣштѣнѣ. Еванѣлізѣ е соареле оменѣреі. —

Пентрѣ десволтарѣеа ши перѳекцізѣарѣеа капѣлѣі ши інімеі е де печесе есістѣнда матеріалѣ, пѣтрѣдѣа stomachълі

Descidem історіа; ши еатѣ че аѳлѣт:

Дѣн векіте, Елада е капѣа Паганістѣлѣі; Рома, враѣдѣа лѣі; Жѣдеа, ініма лѣі. —

Дѣн епока крѣштѣнѣ Англіа ши Дѣрманіа сѣнт. крѣеріі оменѣреі; Франца, ініма еі; Рѣсіа, метѣрѣіі ши stomachъ еі.

Франца ши Жѣдеа, персонѣікарѣеа аморѣлѣі. Елада ши Дѣрманіа, інкарнарѣеа штііндеі.

Рома ши Рѣсіа, сѣмволѣа пасѣзпѣлор, ал вестіеі.

Франца, соареле, че дѣ лѣтѣнѣ ши мѣщкарѣ націоналѣтѣдѣлор.

Дѣрманіа, ѳѳкѣа пѣзтопѣкѣ че колѣкѣе аскѣнѣсѣ.

Рѣсіа, дѣрѣа ши орканѣа че паралѣсѣ віада лѣтѣі.

II.

Am zicъ кѣ пѣтрѣдѣа спѣрѣтѣлѣі есте адѣвѣ-рѣа: аморѣа ши штііндѣ; ачѣаста пентрѣ капѣ, ачѣла пентрѣ інімѣ.

Amorъа дѣ інѳѣлтѣрѣ мѣта дѣ ініма кастѣ а отѣлѣі, кѣ есемпле де вѣртѣте ши кѣ морала еванѣ-цѣлікѣ. } Am арѣтат дѣтрѣн артіколѣ спѣціалѣ рѣ-сѣлатѣа едѣкадізѣнеі мѣмеі де ѳаміліе.

Штіінда о предѣ педагогѣа саз профѣссорѣа, кѣ метоаде ши сістѣме. Vom арѣта, дѣтрѣн артікол ad hoc, рѣсѣлатѣа едѣкадізѣнеі пѣвлѣче.

Профѣссорѣа е комплѣментѣа мѣмеі, прѣкѣшт штіінда е короана аморѣлѣі; ши аморѣа де зѣитате, сорѣвѣтеа аморѣлѣі де зманѣтате; де ачѣ пѣрѣчеде аморѣа де патріе, де вѣртѣте, etc.

Asha dar, мѣта ши профѣссорѣа сѣнт соріі іні-меі ши аі капѣлѣі оменѣсекѣ. —

Прѣн зрѣаре, отѣа комплѣтѣ есте карѣ, дѣтрѣн корпѣ сѣпѣтѣсѣ, знеште сѣдѣлѣ патрѣеі ши ал історіеі кѣ морала еванѣлікѣ: прѣнціпеле сакре кѣ ѳаптеле крѣштѣне.

Профѣссорѣа ши мѣта, пентрѣ жѣнѣме копѣлеріе; дар оашеніі ѳормаді?

Ачѣштѣа, ѳіінд арѣворѣа маторѣ, пе карѣ тім-пѣа ла консолідат пе васа лѣі, ши карѣ пѣ се дѣт-вѣлдіе ка арѣворѣлѣа ѳраѣетѣ, ачѣштѣа дѣші пот реѳорта капѣа ши ініма кѣ кѣрѣді ши жѣрналѣ, ка арѣворіі че рѣдѣлѣ кѣ алтоітѣа ши кѣ кѣрѣдѣреа.

Жѣнѣмеа ѳіе, ла рѣндѣа еі, менторѣа маторѣ-тѣдіі ши ал вѣтрѣлѣдѣдіі, ка ачѣаста, пѣлѣ ерѣ, сѣ-тѣа копѣлѣрѣеі шѣа жѣнѣдіі

Маі зшор ши маі сѣгѣр поді реѳорта капѣа ши ініма маторѣтѣдіі, кѣ лѣтѣмеле жѣнѣмеі ши кѣ ѳрѣзоаселе есемпле дѣкѣт кѣ леѣі драконіанѣ: жѣнѣі че се режѣиторѣкѣ дѣн дѣмпнасіі дѣ сѣпѣа ѳа-мілілор, сѣнт нѣште ораколі че даѣ леѣі, ши пе карі мѣта (проведѣнда ѳаміліеі) дѣ кондѣче де тѣпѣ свѣтарѣнаі тѣтеларѣ петрѣлѣа ѳаміліеі, алѣ-тѣрѣеа лѣпѣгѣ патріарѣхѣ еі венѣранѣлѣ. Дѣнтрѣвѣдіі пе Michelet ши Rousseau сѣ въ сѣзіе еі авторѣітатеа ши ѳѣртекѣа мѣтелор ши ал жѣнѣлор лѣтѣнаціі кѣ ѳакла еванѣлізѣлі ши а ѳілосоѳіеі!

— Кѣрѣді, кѣрѣді п'авѣм, стрѣгѣ тоді.

— Мѣнчѣлѣ! Мѣнчѣлѣ, Domnѣлор!

Лѣгератѣра поастрѣ е дѣнавѣдітѣ, пѣлѣ азі, кѣ кѣтева скрѣері сѣвлѣме, карі, еле сѣнгѣре пот ре-ѳорта капѣа ши ініма ачѣлора пе карі вѣрѣта орі мѣжлоачеле пѣі ертарѣ а шедеа пе вѣлчѣле ско-лѣі, саз пѣ авѣрѣ Корнѣліі спре а авѣі кѣвѣнтѣа а дѣвѣрѣ лѣі дѣн гѣра сѣвілѣлор соціале.

Ачѣсте кѣрѣді сѣнт:

Еванѣлізѣа.

Мѣнѣтеле патрѣеі, де D. Ізлѣс Баранп.

Едѣкадіа мѣтелор де ѳаміліе, тр. де Нѣрѣліі.

Исторія ромъніор, de D. T. Лавріани.

Телемахъ ши Платархъ. —

Асемenea скрієрі, чітіге ши речітіге, кз лзаре а мінте ши інтересъ, ши есплікате де жъні че ш'аъ фъвът ствдііле дн сколі, фак таі тзлт декът о сзтъ де жърнале ши о тіе де романце.

О бібліотекъ форматъ де нште асемenea кърді дівіне аре таі тзлтз прецъ декът ачеле бібліотече дъкале де сзте де тіі де волъте, а кърора матеріе е метафізичесъмз іесвіісъмз, Макиавелісъмз, скандалісъмз etc.

„Нз кантігатеа кърділор, зіче Rousseau дн Еміле, чі калігатеа лор факъ прецъз знеі бібліотече: о карте възъ (ка Платархъ ши евангеліал) чітігъ) чітігъ d'o сзтъ де орі, кз атенціоне, адзче таі тзлт фолосъ декът о тіе де кърді свперфічiale орі скандалоасе. Дн фок ачесте кърді! стрігъ філософъз Ценеvei.“

Дар іа съ черчетъм, дн треакътз, кърділе рекомандате.

Евангеліал е торала чеа таі свзілтз а оменіреі: есенда філософієі античе ши модерне, соареле чівілісацієі, възала ферічіріі зтане, еспресізнеа фіделъ а лепілор патреі, а кърора аплікаре дн соціетате ва продзче търма ши пьсторъл, фръдіа оменілор ши domnirea дрентъдіі. —

Мін зне ле патреі не аратъ есісгінца, пзтереа, днцеленчънеа, інтеліцінца, възътатеа дівінь, а торъл патернъ ал креаторълзі, каре а фъкът тотъл пентрз тревзінца ши ферічіреа отълзі; іар не отъ, Зея гловълзі ачествіа, пентрз а ізв і не апроапеле ши а лъзда не креаторъл тотълзі. Дн аетъ скрієре, отъл днвадъ а адора не Dзмнезеш дн спірітз, нз дн матеріе; дн есендъ, нз дн формъ кз фанга ши кз ініта, нз кз гъра ши кз ретъл... Натъра е спекіал (оглінда) че рефлектъ нз фіделітате ши акоратецъ імаціна дівіналзі архітектъ.

Едъкаціа тзмелор де фаміліе. Ачі афлът сорцентеа соціетъділор, каре е фаміліа; ши сорцентеа чівілісацізнеі, каре е тзта. Аетъ скрієре е лънета кз каре адмірѣм не креаторъ дн канъл d'оперь алесъ, дн отъ; ачі афлът кз сволетъл, скінтеіе електрїкъ дівінь, е о ліръ кз шанте коарде, дн каре шасе свнт афлате; кьнд се ва афла ши а шантеа, отъл ва фі зп аңцелъ, спірітзл ва зпъла къларе не матеріе, ка Гаврієлз не вестіа апокаліптікъ.

Исторіеа патрієі. Еа не аратъ оріціна ши десволтареа націоналітъдіі ши літвеі ромъне: карак-

теръл ши інстітвдііле стревзнілор, дагініле ши носътзтеле лор; еа формезъ не четъдеанъл. —

Телемахъ. Дн тръжисъл тата саз педагогъл днвадъ модъл крештеріі копільлзі, артжндъл, днкъ дела 7 ані, кз сзкътзл віртвдіі ши кз епідареліцієі, контра відіілор соціале ши а ісвїрілор соартеі.

Днкъ-доъ скрієрі, Вієділе Ероілор лзі Платархъ, ши Исторія Мартірілор лівертъдіі, де А Esquiros, че се традъкъ де свълксешпатъл, вор комплета бібліотека орі-кързі ромънъ, ізвїторъ де патріє ши де адевъръ,

Дн вієділе ероілор лзі платархъ днвадъ чінева історія крічікъ а романілор ш'а еленілор. стревзніі ши пфоміі рѣжнілоръ

Дн історія мартірілор лівертъдіі афлътз дїферїтеле фасе але прогресълзі, вчест торентъ дівінь че тжраште тотъл дн таръла сзъ, ероі, інстітвдіі, імперізірі; нътаі віртвтеа ши верітатеа сінгъре пълтескъ аспра лзі, ка спірітзл Домнълзі несте тімъз ши спадіс. — Ачі афлътз дїферїтеле сфорцърі але оменіреі, спре ажзндереа ла дїнта лксешпатъ де децетъл проведіндеі ла ідеалъ перфекцієі, ла армоніе ла търма ши пьсторъл дн евангеліз.

„Еъ сзнтъ пжїнеа ши віньл вієдіі (адевъръл) зіче Хрістосъ, тжпкаці, веді, ши въ веселіді, ши лъздаді пре Домнъл; къчі ал лзі е пъшълтзл ши воі фїі лзі, ши фрадї днтре воі сьттеді.

К. D. Аріческъ.

БЪНА МЕА.

H. S. GIORGIU.

Бълат ка тоці въядіі авеам тзлтъ дорїре

Съ vez ши се черк тоате че възъ-меа-мі спїнеа Ши п'авеам тзлтъ грїжъ, се даз квіва де штіре,

Де четі плеснеа прїо мінте, нечі тжкар
въне-меа.

Де пржоз ши пентрз чїнь фжлтжлъ несекатъ

Авеамъ нътаі о вакъ че 'н тоці аңї фъта,

Чі апроане ш'о вечїнь тжїастръ лънедатъ,

Че лантеле дн гзръ амъ амъ-л фъра.

Пърїнте-мієз одатъ фъкънд жн оспъдъ маре

Ла каре тоці вечїніі де апропе 'щїкешъ,

Veni ш' амеа вечїнь кз коадъ свнт спїнаре,

Ла теаса ашгерпътъ кз алдіі лок лъб.

Ве оспедї фъръ пжър жътара ера плілъ,

Къдітеле ши лігърі ши кьпеле сзпа,

Ши віньл къра вале, кьнд вієата меа вечїнь,

Еакъ 'нченъ се стріце, ш'атар се вѣта.
 Оспѣдъ дплетнице de снаймъ ми тираре,
 Възъндзо къ стрігъ, ми ниме н'о когеа,
 Пън' че вѣдъ ожогъла пре кар' дѣвля къларе
 Вечіѣ-меа стрігоіе, кѣм татъ-міл-о вѣта.
 Кърнд вені Сжп-Порѣдъ, ми дес de демѣнеацъ,
 De фрікъ 'н агъ рече се п'ам а тѣ скъла,
 Въззи ми іо одагъ дптоат'а меа віадъ
 Кѣм соареле рѣсаре дп тоатъ помпа са.
 Дп тѣпъ пълъріа, кѣм възпа тѣ 'нвѣдасе,
 Ш'за фір de айз дп гъръ de шерпе 'нмгърїтѣ
 Дп фрънза пълъріеі пѣжнд тѣ свїз пре касъ,
 Пре кѣнд въкарїзл чърда de вачї скотеа 'н
 твръїтѣ.

Чи о! мїзне, снаймъ, чемї фз се vez deodatъ!
 Пре тоатъ віеата вакъ о вабъ кълѣреа.
 Мѣцеаз кѣт пар' къ лѣмеа се спарѣ третъратъ,
 Шї'н лок плекаръ тоате дп фѣг' асѣпра меа,
 Къ вавеле пре змерї к'ожогърї дптрармате
 Стрїгаз ми дїн кълѣже не вачї ле стрѣнѣцеаз.
 Алес вѣчїѣ-поастръ дп фрънѣтеа лор стрѣвате
 Къ коата десплетїтѣ, шї тоате аменїндаз.
 „Аштеантѣ пѣїз de попъ, се те 'нвѣдѣм пої карте
 Се нз дї-се dedée прескърї а маї тѣпка.“
 Ш' атвчї кз тоате одагъ, тѣкар ераз департе,
 К' ожоаѣеле деа тѣпъ 'нченър'а арѣнка.
 Възжнд іо къ пзі глѣшъ, траг айз дела фрънзъ,
 Шїл рѣтп дп жѣтѣтате, ш'о жѣтѣтате арѣнк.
 Се vezї фѣгъ de ваве сѣрїнд кѣм се с'аскънзъ
 De арта 'нфрікошатъ дп тѣпна зївї прѣнк.
 Стрїгаз: кз тоате С л а в а ! іп лїтѣ de стрїгоаїе,
 Шї тѣлте алте влѣстѣте че нз ле'нѣелеаеат.
 Шї іо вѣтеат дп палте de свс лѣжгъ зрсоаїе
 Стрїжнд дп гѣра маре тот: слава! шї рѣдеат.
 N,

ВЛАДЪ ЦЕПЕШЪ ШІ КЪЛЪГЪРІИ ГРЕЧІ.

Історїкз 1456—1462.

Дптр'о зі Владъ Цепешъ кїштѣ ла Палатъ
 Dвої Гречї de ла Атос, че с'аз фостъ прїмвлатъ
 Маї прїн тоатъ Царра а о спїона,
 Шї алз къроръ кѣдет Цепешъ дѣл шїта.
 Адзче не зѣлз дп сала чеа маре:

— Че ворвеште лѣмеа de міне прїн Царъ?“
 Кълъгърѣлз креде къ-лз ва лївера
 D'о спѣне мїпчїзлѣ, de л'о лѣзда.
 — Тоатъ лѣмеа зїче къ ештї влѣндз шї дрептѣ;
 — Дестѣлз! стрїгъ Цепешъ.

„Съ вїѣ челз алтѣ.“
 Кѣстозі дп салъ адѣкз 'нрестантѣ.
 — Сїзне-мі тѣ, de Цепешъ лѣмеа че ворвеште?“
 Кълъгърѣлз аста стѣ шї се гѣндеште :
 „D'оїз спѣне мїпчїзлѣ, тѣ ва спѣнзѣра;
 D'оїз спѣне адевърѣлз, поате м'о іерта.
 Моартеа тѣ аштеантѣ орї кѣтѣ оїз ворвї;
 Съ-ї спѣїз адевърѣлз, фїѣ че о фї.“
 — Тоцї дпї дорескъ моартеа, ка зпвї тїранъ:
 Кѣчї ештї крѣдз, о Цепешъ, рѣз ка зпз сатанъ.
 — Bravo! стрїгъ Цепешъ. De кѣнд свїтѣ не
 тронъ,

Нїчї зпз омз дп фадъ нз ми а зїсз Nеронъ.
 — А! пѣкатъ, о Цепешъ, пѣкатъ к'ештї тїранъ!
 Кѣчї ештї вравъ шї маре, Ероръ ка Траїанъ!
 — Дпмї воїз da одагъ коптѣ ла Dѣмнезез
 De а меле фанте, de кѣцетѣлз тез.“

Апої се дптоарче кѣтре зпз фѣсташъ:

„Тѣ і зїче Цепешъ, пентрѣ к'аї мїпчїтѣ,
 Веї тѣрї дп цапъ!.. Дїе-дї даз віаца.“

Не кѣндз зпз кълъгърѣ дп цапъ дїпа,
 Чел алтѣ а касъ офѣжндз се 'нѣрна.

K. D. Арїческъ.

БІБЛІОГРАФІЕ.

Поесііе пѣзе шї веки але Домнѣлї. D.
 Болїнтїнеанъ аз ештѣ дп алтѣ edїтізне de свїтѣ
 тїпарїѣ дп Бѣкрештї шї се афлѣ de въззаре пе-
 ла лїврарї.

А маї ештѣ ла лѣтїпъ дп Бѣкрештї Теле-
 графїа Електрїкъ, о карте деслѣчїтѣре, каре кѣ-
 прїнде шї лѣїзїрїле шї тарїфеле. Ачеста се афлѣ
 de въззаре атѣтѣ пе ла лїврарї кѣтѣ шї ла pedандїзнеа
 „Патрїеї“.